

mr. sc. Jasmin Branković
Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke
Mostar

ŠERIJATSKO BRAČNO PRAVO I NJEGOVA PRIMJENA U BOSNI I HERCEGOVINI 1878 – 1918.

Sažetak: Ovaj rad predstavlja pokušaj da se, na osnovu relevantne literature i dostupnih izvora, prikažu temeljni principi i instituti šerijatskog bračnog prava i njegova primjena u Bosni i Hercegovini za vrijeme austrougarske uprave. U radu je, također, dat kraći pregled razvitka bračnog prava u Bosni i Hercegovini do 1878. godine.

Ključne riječi: Šerijatsko pravo, šerijatski sudovi, brak, porodica, Bosna i Hercegovina, austrougarska uprava

Bračno pravo, u pozitivnopravnom smislu, predstavlja dio porodičnog prava, odnosno skup pravnih normi koje uređuju brak i bračne odnose lične i imovinske prirode. Ovim, najvećim dijelom kogentnim propisima, regulirani su materijalni i formalni uslovi za zaključenje punovažnog braka, uzroci, postupak i posljedice njegovog prestanka, dejstva braka, te razlozi i postupak poništenja braka.¹

Historijski razvitak bračnog prava na području Bosne i Hercegovine karakteriziraju različite epohe, odnosno komponente i s njima povezane specifičnosti. Generalno se može primjetiti da je, kao i u slučaju drugih evropskih država, bosanskohercegovačko bračno pravo u osnovi prošlo put od faze pravnog partikularizma do faze njegove unifikacije.²

1 O pojmu i predmetu bračnog prava više: dr. Vojislav Bakić: *Porodično pravo*, Beograd 1965, 63-64; Nerimana Traljić-Suzana Bubić: *Bračno pravo*, Sarajevo 2007, 21-22; dr. Mehmed Begović, *Porodično pravo*, Beograd 1957, 15-21; *Porodično pravo*, Savezni zakoni, Izdanje „Službenog lista FNRJ“, Beograd 1954, III-XXII.

2 Od ove konstatacije unekoliko odstupa činjenica da je porodično pravo danas, shodno ustavnim rješenjima u Bosni i Hercegovini, stavljeno u nadležnost entiteta i kao takvo uređeno njihovim propisima.

1. Bračno pravo u BiH do 1878. godine

U naučnoj javnosti još uvijek postoje određene nedorečenosti oko pravnog definiranja instituta braka i prirode bračnih i porodičnih odnosa u srednovjekovnoj Bosni. Poznato je, da je dominantni oblik porodične zajednice bila velika patrijarhalna porodica, u kojoj je postojala kolektivna svojina i vlast oca porodice u odlučivanju o svim bitnim pitanjima, pa i onim koja se tiču zaključivanja braka. Brak je, najčešće, imao necrkveni, odnosno laički karakter. Za pretpostaviti je, da se sklapao u duhu staroslavenske tradicije, odnosno otmicom, krađom ili kupovinom djevojke. Brak je u suštini predstavljao dogovor dviju porodica. Razvodio se relativno jednostavno, bez obzira koji je od bračnih partnera odlučio raskinuti sporazum i jednostrano napustiti bračnu zajednicu. Razlika je postojala jedino u posljedicama takvog čina.³ Pored laičkog braka, koji su prakticirali bosanski krstjani, u određenoj mjeri je, kod pripadnika drugih konfesija, bio zastupljen i crkveni brak po odgovarajućem obredu.⁴

U periodu osmanske vlasti, na području Bosne i Hercegovine se primjenjivalo šerijatsko pravo koje je, u skladu sa normativnim potrebama Osmanskog carstva, stalno dopunjavano propisima kanunskog (državnog) prava.⁵ Pored toga je u Bosni, u duhu tradicije Carstva, u stalnoj upotrebi bilo i pravo drugih konfesija (kanonsko pravo rimokatoličke crkve, pravoslavno crkveno pravo i običajno pravo Jevreja).⁶ U okviru

3 Mogućnost jednostavnog razvoda braka bila je jedan od glavnih razloga zbog koga su bosanski krstjani odbijali da prihvate katolicizam i s tim u vezi ustanovu crkvenog braka. O braku i porodici u srednjovjekovnoj Bosni bliže: Mustafa Imamović, *Uvod u historiju i izvore bosanskog prava*, Sarajevo 2006, 26-27.

4 Kanonsko pravo je svoje određenje braka izvorno utemeljilo na definiciji poznatog rimskog pravnika Herenija Modestina (*Herennius Modestinus*): "*Nuptie sunt coniunctio maris et feminae et consortium omnis vitae, divini et humani iuris communicatio*" (Brak je odnos muža i žene, zajednica svih oblika života, ustanova božanskog i ljudskog prava.).

5 O šerijatskom pravu, njegovim izvorima, historijskom razvitku i dominantnim pravnim školama (*mezhebima*) detaljno: Enes Durmišević: *Šerijatsko pravo i nauka šerijatskog prava u Bosni i Hercegovini u prvoj polovini XX stoljeća*, Sarajevo 2008, 209; Fikret Karčić: *Istorija šerijatskog prava*, Sarajevo 1997, 144; dr. Mehmed Begović, *Šerijatsko bračno pravo sa kratkim uvodom u izučavanje šerijatskog prava* (dalje: *Šerijatsko bračno pravo*), Beograd 1936, 1-25; Isti: *Pravo u islamu*, Prilozi za orijentalnu filologiju, XXIV/1974, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo 1976, 141-152; Salih Muftić: *Kratak pregled vrela šerijatskoga prava*, Mjesečnik, Glasilo Pravničkog društva, broj 2, godište XLVII, Zagreb 1921, 86-88; Jasmin Branković: *Šerijatsko-pravne škole (ehl-i-sunnetski aspekt)*, Kabes, 31-32, Mostar 1998, 6-12; Ibrahim Džananović, *Idžtiħad u prva četiri stoljeća islama*, Sarajevo 1995, 101; Mustafa Imamović, n. dj., 44-45.

6 Osmanska imperija je, općenito, bila prilično tolerantna prema drugim konfesijama,

navedenih pravnih sistema bilo je obuhvaćeno i porodično, odnosno bračno pravo.

Bračno pravo u osmanskoj Bosni bilo je uređeno na partikularnom principu. Nije postojao institut laičkog braka, nego su brak i bračni odnosi bili normirani propisima u okviru religijskih zajednica.

Za pripadnike islamske vjeroispovjesti bilo je u primjeni šerijatsko bračno pravo (*munākahāt*). Brak je predstavljao ugovorni odnos građanskopravnog karaktera, a za njegovu punovažnost je, pored drugih pretpostavki, bila relevantna saglasnost izjava volja mladenaca, datih u prisustvu dva svjedoka.⁷ Razvod braka (*talak*) je bio dozvoljen pod određenim uslovima.

Katolici su sklapali brak po odredbama ženidbenog prava katoličke crkve, koja je stvorila složen sistem uslova za njegovu punovažnost. Brak je ustanova ugovornog karaktera, ali istovremeno i posvećeni čin (sakrament), te kao takav predstavlja pravno neraskidivu vezu muškarca i žene. Zbog toga eventualna rastava supružnika (tzv. rastava od stola i postelje) ne može ni na koji način uticati na pravni odnos koji je među njima uspostavljen činom ženidbe.

Po propisima bračnog prava pravoslavne crkve, brak se definira kao sveta tajna, kojom se dva lica suprotnog pola vezuju u trajnu i potpunu duhovnu i tjelesnu zajednicu. Sklapao se u pravoslavnom hramu, a tom činu je morao prisustvovati sveštenik i najmanje dva svjedoka, pred kojima su mladenci izjavljivali da u brak stupaju svojom slobodnom voljom. Nakon toga se, prema propisanoj proceduri, pristupalo crkvenom obredu vjenčanja. Pravoslavna crkva dozvoljava razvod iz određenih razloga.

Prema jevrejskom običajnom pravu, brak je predstavljao ugovor, koji se sklapao nakon pregovora između porodica mladenaca. Nevjesta nije

čijim je pripadnicima bilo dozvoljeno da svoje porodične, bračne i nasljedne odnose rješavaju po propisima njihovih vjerskih zajednica (*milleta*), te običajnog prava. Sasvim je razumljivo, da primjena ovih propisa nije mogla biti u suprotnosti sa interesima države. U praksi se ponekad dešavalo, da se i nemuslimani obraćaju šerijatskim sudovima za rješavanje svojih privatnopravnih sporova, koji su onda presuđivani isključivo po odredbama šerijatskog prava. U krivičnim stvarima je nadležnost šerijatskih sudova bila potpuna. O izvorima milletskeg prava u osmanskoj Bosni bliže: Mustafa Imamović, n. dj., 45-50.

- 7 Brak se smatrao sklopljenim, kada mladoženja napravi bračnu ponudu (*idžab*), a nevjesta je prihvati (*kabul*). Mladenci su svoje izjave volja morali dati u prisustvu dva svjedoka (u pravilu dva odrasla muškarca ili alternativno, prema shvatanju sljedbenika hanefijskog mezheba, jednog muškarca i dvije žene).

učestvovala u ovim pregovorima te je, u suštini, bila predmet, a ne subjekt ugovora. Ceremoniju vjenčanja je obavljao rabin. Pravo na razvod braka imao je samo muž, koji je to mogao učiniti jednostavnom izjavom. Razvedena žena ili udovica je mogla samostalno pregovarati o svojoj ponovnoj udaji.⁸

Pitanje mješovitih, tj. međuvjerskih brakova (*matrimonium mixtum*) je u ovom periodu bilo tretirano na različite načine.

Musliman se mogao oženiti »kitabijom«, odnosno »sljedbenicom Knjige« (pripadnicom kršćanske, jevrejske ili sabejske vjere). U tom slučaju, žena nemuslimanka je imala pravo da u braku slobodno ispovjeda svoju vjeru, ali je bila lišena nekih drugih prava (nije mogla naslijediti muža ili biti tutor svojoj djeci). Djeca, rođena u takvom braku, bila su islamske vjeroispovjesti. Muslimanka se, naprotiv, nije mogla udati za nemuslimana.

Različitost vjere je, po ženidbenom pravu katoličke crkve, dugo predstavljala apsolutnu bračnu zapreku. Ova zabrana je vremenom donekle ublažena, na način da je crkva počela priznavati mješovite brakove isključivo između dvije krštene osobe, od kojih je jedna katoličke vjere. Ženidba između krštene i nekrštene osobe sa stanovišta crkve nije valjana, te se takav brak po odredbama kanonskog prava ne priznaje.

Pravoslavna crkva je smatrala, da je valjan samo onaj brak koji je u propisanoj proceduri sklopljen između dvoje hrišćana (pravoslavnih) različitog pola. Brak koji bi bio sklopljen između hrišćana i nehrišćana (katolika, muslimana, Jevreja, protestanta, itd.) nije bio punovažan, odnosno nije proizvodio nikakva pravna dejstva. Ovakav rigorozan stav prema mješovitim brakovima je djelimično, pod strogo određenim uslovima, ublažen tek 1933. godine.

2. Osnovna obilježja i instituti šerijatskog bračnog prava

Podloga za stvaranje normi šerijatskog bračnog prava bilo je običajno pravo, koje se primjenjivalo u Arabiji prije islama. Običajno pravo Arapa je reformirano u skladu sa shvatanjima morala i islamske koncepcije braka.

Islamski brak se, kako ističe akademik Begović,⁹ može definirati kao „ugovor o zajednici života između dva lica suprotnog pola koji se

8 O bračnom pravu pojedinih vjerskih zajednica u osmanskoj Bosni bliže: Mustafa Imamović, n. dj., 51-57.

9 *Šerijatsko bračno pravo*, 27; O šerijatskom braku vidjeti i: Eugen Sladović, *Islamsko pravo u Bosni i Hercegovini*, Beograd 1926, 44-50; Ismail Haverić, *Islamski brak*, Glasnik Vrhovnog islamskog starješinstva, broj 3-4, Sarajevo, mart-april 1971, 156-165; *Islamski obiteljski život*, izdao Glavni odbor El-Hidaje, Sarajevo 1942, 5-34.

zaključuje u naročitoj formi a cilj mu je: moralno upotpunjavanje i usavršavanje supruge i rađanje potomstva“.

Iz navedene definicije vidljive su osnovne karakteristike, odnosno elementi za postojanje šerijatskog braka. Bračni ugovor se uvijek sklapa na neodređeno vrijeme u prisustvu pravno kvalificiranih svjedoka i kao takav je neophodan za ostvarenje braka, odnosno sporazumnu uspostavu zajednice života bračnih partnera. Islam propisuje da brak, bez obzira na njegov dvostruki cilj (moralni i reproduktivni), u svakom slučaju mora imati moralnu dimenziju, te se stoga može zaključiti i između lica koja iz različitih razloga nisu sposobna za stvaranje potomstva.

Za zaključenje punovažnog braka nije propisana nikakva vjerska ceremonija niti učešće državnih organa. Vremenom se ipak uobičajilo da se, obzirom na veliki značaj ispunjenja formalnih uslova, bračni ugovor sklapa u prisustvu ovlaštenog predstavnika vlasti.

Islam, izvorno, poznaje dvije vrste braka, odnosno brak sa slobodnom ženom i brak sa robinjom. Ovaj posljednji je tokom vremena izgubio svako značenje.

Šerijatsko pravo propisuje materijalne (*šuruti nikah*) i formalne (*erkani nikah*) uslove za sklapanje pravovaljanog braka. Materijalni uslovi uključuju nepostojanje bračnih smetnji,¹⁰ jasan, nedvosmislen i безусловan pristanak bračnih partnera i njihovu sposobnost da izraze svoju volju, te sposobnost i namjeru bračnih drugova da ispune ciljeve braka. Prema odredbama šerijatskog prava, za valjanost braka neophodno je ispunjenje dva formalna uslova, odnosno: izjava volje bračnih partnera za stupanje u brak (koja se mora dati istovremeno i na istom mjestu) i prisustvo dva kvalificirana svjedoka prilikom davanja izjava. Nije neophodno da ovom činu fizički prisustvuju oba bračna druga, koji to mogu učiniti i preko zastupnika. Također je, kao i kod drugih vrsta ugovora, dozvoljeno da se brak može sklopiti i pismenim putem. Ovakva forma zaključivanja braka, kakvu preporučuje šerijatsko pravo, se vremenom iz čisto praktičnih razloga (teškoće sa dokazivanjem postojanja braka, mogućnost zloupotreba itd.) modificirala na način da se brakovi počinju sklapati pred za to ovlaštenim organima (šerijatski sudovi) i upisivati u sudske registre (*sidžile*).

Islamski brak u odnosu na supružnike proizvodi određene pravne posljedice lične i imovinske prirode. One, u pravilu, nisu apsolutnog

¹⁰ Bračne smetnje (*mevani nikah*) se dijele na apsolutne, čije postojanje onemogućuje ostvarenje braka (poput srodstva u određenom stepenu u pravoj i pobožnoj liniji, te po tazbini i mlijevu, bračnosti žene, različitosti u vjeri, nedostojnosti, itd.) i relativne, koje mogu biti vjerskog i svjetovnog karaktera. O tome bliže: dr. Mehmed Begović, *Šerijatsko bračno pravo*, 45-58.

karaktera, budući da se u određenoj mjeri mogu mijenjati bračnim ugovorom. Lična dejstva braka, odnosno zajednička i posebna prava i dužnosti bračnih partnera, uređena su propisima, za čije su kršenje predviđene odgovarajuće sankcije.¹¹

U pogledu imovinskih odnosa, šerijatsko pravo predviđa režim odvojenih dobara. Tako muž nema pravo uživati niti upravljati ženinom imovinom bez njene posebne dozvole. Istovremeno, on je obavezan da snosi sve terete materijalne prirode koji proističu iz bračnog i porodičnog života. Supružnici ipak mogu sporazumno izmijeniti zakonski režim odvojene imovine i ugovoriti zajednicu dobara, koja u tom slučaju predstavlja posebnu vrstu ortakluka. Oni također imaju pravo da za vrijeme trajanja braka jedno drugom čine poklone, koji su neopozivi. Evidentno je, da šerijatsko pravo mužu priznaje širi obim prava kada su u pitanju lični, ali i veće obaveze, kada je riječ o imovinskim odnosima.¹²

Islam u principu preferira monogamni brak. Poligamija je dozvoljena, ali je podvrgnuta različitim ograničenjima. Broj žena je limitiran na četiri, a mnogoženstvo zabranjeno onim muslimanima koji nisu u stanju da snose sve obaveze poligamnog braka lične i materijalne prirode.¹³

Prema odredbama šerijatskog prava, zaključeni brak može biti punovažan i ništav. S tim u vezi utvrđeni su uzroci, postupak i posljedice njegovog prestanka. Ništavi su oni brakovi koji ne ispunjavaju neki od materijalnih i formalnih uslova.¹⁴ Ništavost braka se pojavljuje kao apsolutna i relativna. Ovakav brak se poništava po sili zakona ili na zahtjev zainteresiranih lica.

Punovažan brak može prestati prirodnim (faktička ili pretpostavljena smrt jednog od bračnih partnera) ili pravnim putem (razvod i poništenje). Razvod braka se, uz ispunjenje propisanih uslova, može ostvariti otkazom (brak u pravilu otkazuje muž i samo izuzetno žena), po osnovu sporazuma i sudskom presudom. Poništenje punovažnog braka (*fesh*) nastupa po sili zakona, ako u toku trajanja braka prestane neki od uslova njegove pravosnažnosti (npr. zbog rodoskrvnuća koje izvrši jedan supružnik sa srođnicima u pravoj uzlaznoj i silaznoj liniji drugog supružnika, zbog

11 O bračnim pravima i dužnostima supružnika, te sankcijama za njihovu povredu vidjeti: Isto, 75-94.

12 Tako je muž obavezan svojoj ženi dati vjenčani dar (*mehr*) i izdržavati je. S druge strane, žena nije dužna donijeti miraz, niti učestvovati u izdržavanju porodice, odnosno muža u slučaju da on osiromaši.

13 Žena je imala mogućnost da bračnim ugovorom sebi osigura određene povlastice, između ostalog i da obaveže muža na život u monogamiji.

14 O uzrocima ništavosti braka i njenim posljedicama: dr. Mehmed Begović, *Šerijatsko bračno pravo*, 99-105.

promjene vjere jednog od supružnika vjenčanih po propisima šerijatskog prava, zbog huljenja protiv islamskih svetinja, itd.).

3. Šerijatski sudovi u periodu austrougarske uprave i njihova jurisdikcija u oblasti bračnog prava

Okupacija 1878. godine unijela je korjenite promjene u sve segmente društvenog i privrednog života Bosne i Hercegovine, čime je otvoren proces njene političke i pravne modernizacije. Mada se Dvojna monarhija deklarativno opredjelila za temeljite reforme, pa i one u oblasti pravnog sistema, u praksi se određeno vrijeme zadržalo zatečeno stanje. U toku četrdesetogodišnje austrougarske uprave u Bosni i Hercegovini su, između ostalih, stalno važili propisi islamskog prava koji su regulirali porodične, bračne i nasljednopravne odnose, te vakufske i vjerske poslove muslimana.¹⁵

Reforma pravosuđa u Osmanskoj carevini, započeta osnivanjem posebnih tragovačkih sudova, nastavljena je 1864. godine, kada su u pravosudni sistem uvedeni redovni sudovi i uređena njihova opća nadležnost u građanskopravnim i krivičnim stvarima. Nekadašnji jedinstveni pravosudni organi na čelu sa kadijama pretvoreni su u šerijatske sudove sa nadležnošću ograničenom na statusna pitanja i vakufske poslove muslimanskog stanovništva.¹⁶ Austrougarska uprava je sankcionirala osmanske propise o djelokrugu šerijatskih sudova, dok je imenovanje šerijatskih sudija stavljeno u nadležnost Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu.¹⁷

Okupaciona vlast je ipak nastojala da rad šerijatskih sudova prilagodi svojim potrebama, te je u tom cilju donijela veliki broj naredbi i rješenja, a 1883. godine i *Naredbu o ustrojstvu i djelokrugu šerijatskih sudova*,¹⁸ kojom je izvršeno precizno razgraničenje njihove nadležnosti prema drugim upravnim i pravosudnim organima. Ovom naredbom je u sistem

15 Primjenu šerijatskog prava u pomenutim oblastima je bosanskohercegovačkim muslimanima zagarantirao i Zemaljski ustav (Štatut) za Bosnu i Hercegovinu iz 1910. godine.

16 Djelokrug ovih posebnih pravosudnih ustanova bio je nešto ranije preciziran Uredbom o uređenju šerijatskih sudova od 16. safera 1276. (15.9.1859.) godine.

17 Austrougarske vlasti su sakupile i u formi posebne zbirke informativnog karaktera štampale šerijatske propise u oblasti bračnog, porodičnog i nasljednog prava, koji su se do okupacije primjenjivali u Bosni i Hercegovini (*Eherecht, Familienrecht und Erbrecht der Mohammedaner nach hanefitischen Ritus, Wien 1883.*).

18 *Zbornik zakona i naredaba za Bosnu i Hercegovinu*, 1883, 538-542.

šerijatskog sudstva uvedena dvostепенost i žalba (priziv) kao redovno pravno sredstvo.

Šerijatsku sudbenost su u prvom stepenu vršile šerijatske sudije postavljene kod svakog kotarskog ureda. Šerijatski sudovi su od 1906. godine postali sastavni dio kotarskih sudova. Druga i posljednja instanca u šerijatskom sudstvu bio je do 1913. godine Vrhovni sud u Sarajevu kao Šerijatski vrhovni sud, koga su činila četvorica sudija (od toga dvojica šerijatskih). Njegovim radom predsjedavao je predsjednik Vrhovnog suda. Zakonom od 17.2.1913. ustanovljen je Vrhovni šerijatski sud (*Scheriatsobergericht*) kao drugostepeni organ koji zasjeda u vijeću od trojice članova Vrhovnog šerijatskog suda. Sjednicama je prisustvovao i jedan član Vrhovnog suda, koji nije imao pravo glasa, nego isključivo savjetodavnu ulogu.

Kotarski šerijatski sudovi su bili nadležni za primjenu šerijatskog prava na bračne, porodične, nasljedne i vakufske odnose bosanskohercegovačkih muslimana, te predmete tutorstva i upravljanja imovinom maloljetnika. Islamski brak se, shodno propisima, u pravilu zaključivao pred kadijom, koji je bio nadležan i za njegovo razvrgnuće. Šerijatsko vjenčanje su također mogli obavljati i imami, koji su imali posebno ovlaštenje (*izunnamu*). Pripadnicima islamske vjere je za vrijeme austrougarske uprave bilo dopušteno višeženstvo na način propisan šerijatskim pravom.¹⁹

Šerijatske sudije su od 1887. godine svoje pravničko obrazovanje sticale na Šerijatskoj sudačkoj školi u Sarajevu.²⁰ Školovanje je trajalo pet godina, a kandidati su prethodno morali imati završeno četverogodišnje (gimnazija, ruždija, učiteljska škola) ili dvogodišnje obrazovanje (medresa). Nastavni plan i program Šerijatske sudačke škole je, pod uticajem modernističkih ideja, modificiran u nekoliko navrata. Pored islamskog, bilo je zastupljeno i evropsko, odnosno austrougarsko državno pravo.²¹ Šerijatsko bračno pravo se izučavalo na drugoj i petoj godini

19 Činjenica je da bosanskohercegovački muslimani u ovom periodu nisu u značajnijoj mjeri konzumirali poligamni brak. Prema rezultatima popisa stanovništva iz 1910. godine, u Bosni i Hercegovini su evidentirana 1222 slučaja višeženstva, od toga 1185 sa dvije, 36 sa tri i 1 sa četiri žene. O tome bliže: Muhamed Hadžijahić, *Bračne ustanove u bosanskih Muslimana prije 1946. godine*, Prilozi za orijentalnu filologiju, 31, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo 1981, 155-167; Eugen Sladović, n.dj., 45.

20 *Štatut o ustrojstvu škole za šerijatske sudce u Sarajevu* proglašen je otpisom Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu broj: 23972/I od 14. maja 1887. godine.

21 Šerijatsko pravo se dugo izučavalo i interpretiralo u tradicionalnom duhu, a predavači su bili eminentni domaći šerijatskopравни stručnjaci, poput Mehmeda Teufika Azapagića, Sulejmana Šarca, Hasana Spahe, Mehmeda Džemaludina Čauševića,

školovanja. Svršenik Šerijatske sudačke škole je na kraju morao polagati završni ispit a potom, ako je želio raditi kao kadija, i poseban stručni ispit za šerijatske sudije. Ispit se polagao pred Ulema medžlisom, a svjedočanstvo je na osnovu ispitnog zapisnika izdavao reis-ul-ulema.

Ahmeda Ribića i mnogih drugih. Značajan doprinos proučavanju i praktičnoj primjeni šerijatskog prava za vrijeme austrougarske uprave sa stručnog i naučnog aspekta dali su i neki autori-nemuslimani. Ovdje, u prvom redu, treba spomenuti Adalberta Scheka, Mihajla Zobkova, Ljudevita Farkaša, Franju Kruszelnickog i Eugena Sladovića. O tome opširno: Enes Durmišević, n. dj., 15-16 i 124-132.

Jasmin Branković, LL.M.

SHARIA MATRIMONIAL LAW AND ITS APPLICATION IN BOSNIA AND HERZEGOVINA 1878 – 1918

Summary

Sharia matrimonial law, as a part of the Sharia law, is a set of regulations governing Islamic marriage and marital relations, contracting of marriage, consequences and dissolution of marriage. Islamic marriage is a marriage of a civil-law character on the community of two persons of the opposite sex. It is contracted in a regulated form for an indefinite period for the purpose of moral completing of spouses and offspring. Essentially, Islam prefers a monogamous marriage. Polygamy is permitted in principle, but is associated with a number of limits of a personal and material character. In terms of property relations between spouses, Sharia law provides a separate property regime, which can be modified by a contract. From the viewpoint of Sharia, a husband in relation to a woman has more rights on the issue of personal, but also greater responsibilities concerning property relations. Divorce is allowed only if there is a justification and grounding in Sharia regulations. The application of Sharia law in Bosnia begins after the arrival of the Ottomans in these parts. During the Ottoman Empire, matrimonial law was regulated on a particular law, in the religious communities' framework. For members of the Islamic faith, Sharia matrimonial law was applied. The Austro-Hungarian administration maintained this practice in regulating family and marriage relations of Muslims. Occupying authority incorporated existing sharia courts into its judicial system and regulated their status and work by a series of rules. Consequently, marriage and family relations of Muslims, inheritance affairs, tutorship and guardianship, as well as authentication of documents belonged to the jurisdiction of sharia courts in Bosnia and Herzegovina during Austro-Hungarian administration.

Key words: Sharia law, sharia courts, marriage, family, Bosnia and Herzegovina, Austro-Hungarian administration